

The background of the book cover is a close-up photograph of a dark, textured rock surface covered in vibrant green moss. The lighting is soft, highlighting the intricate details of the moss fibers. The text is overlaid on this natural scene.

Akram Ajlishi Kamenné sny

Zakázaný román
oceňovaného
azerbajdžanského
autora

premedia

premedia

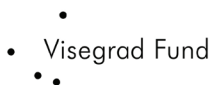
Akram Ajlisli

KAMENNÉ SNY

Román-rekviem

z ruštiny preložila Nina Cingerová

premedia

Kniha vyšla v rámci projektu Visegrad Eastern
Partnership Literary Award, ktorý bol podporený
Medzinárodným vyšehradským fondom a realizuje
sa na
Univerzite Komenského.

Akram Ajlisli
KAMENNÉ SNY

Prvé vydanie, www.premedia.sk

Copyright © Akram Ajlisli, 2012
All rights reserved
Slovak edition © Premedia Group, s.r.o.
Preklad © Nina Cingerová, 2016
Cover design © Dodo Dobrík

ISBN 978-80-8159-353-6

SLOVENSKÉMU ČITATELOVI

*Osud môjho Ajlisu je podobne ako aj
môj vlastný osud osobitým príbehom*

1

Už vyše šesťdesiat rokov mám pobyt v Baku. Z hľadiska národnosti a občianstva som pokladaný za Azerbajdžanca. Stalo sa však niečo čudné. Teraz, keď som už na sklonku života, som nakoniec pochopil, že v podstate nie som Bakučanom ani Azerbajdžancom. Som len Ajlisan. Aj pokiaľ ide o občianstvo, aj pokiaľ ide o národnosť. Ajlis, tá schudobnená azerbajdžanská dedinka, je mojou jedinou duchovnou Vlastou a stálym hlavným mestom môjho srdca.

U všetkých ľudí, a o to viac u ľudí so spisovateľskými sklonmi zaujíma osobité miesto obdobie života, ktoré pripadlo na ich detstvo. Zdá sa mi však, že Ajlis je naozaj osobité miesto pod Slnkom, a táto osobitosť sa zrkadlí v jeho dejinách a jeho večnej duchovnej energii. Rozprestiera sa na nevelkom území, ktoré má do dĺžky len šesť či sedem kilometrov a na šírku ešte oveľa menej. Matka príroda ho neobdarila ničím zvláštnym.

Nevelká tiesňava medzi kamenistými horami. Nevelká horská riečka, čo vysychá takmer každé leto. A všade sú len

kamene, kamene, kamene... Nedá sa nebyť hrdý na svojich chýrnych krajanov, ktorí na tom nenápadnom kúsku zeme postavili vskutku čarovné mesto, čo sa kedysi preslávilo svojou rozprávkovou krásou.

Títo moji chýrni krajanovia vykopali hlboko pod zemou ohromujúcu sieť spletených umelých kanálov. Títo ľudia, ktorí poznali jazyk kameňov a chuť práce, mali všetky ulice vydláždené prvotriednymi riečnymi okruhliakmi. Na úpätí hôr vybuďovali cesty, vysadili množstvo alejí a ovocných sádov.

Moji dávni krajanovia, ktorí našli zmysel života v tvorivej práci a hlbokej viere v Boha, postavili v Ajlise dvanásť majestátnych chrámov. Každý z týchto chrámov mal historický význam a architektonickú hodnotu.

2

Moji predkovia boli pravoverní šiitski moslimovia z iránskeho Azerbajdžanu. V Ajlise sa vo väčších počtoch objavili niekedy na začiatku 17. storočia. Vtedy sa už mnohé z týchto chrámov skveli na úbočiach ajliských hôr. Na to, či mojich predkov ohromovala nezvyčajná výnimočnosť Ajlisu, jeho prívetivé pôvodné obyvateľstvo, ktoré tak bezmedzne uctievalo svojho Boha, mi, bohužiaľ, nie je dopriate dostať odpoveď.

Moja generácia sa dozvedala o tých časoch len z počutia. Stopy prekvapujúco vyspelej civilizácie ani po storočiach nemohli zmiznúť z povrchu zemskeho. V Ajlise ešte nezabudli, ako zneli pôvodne názvy domov a ulíc, sádov a prameňov. Jedol som marhule z Hovhannesovho sadu, prechádzal sa po ulici mügdisiho Hakoba, plával v rybníku archimandritu Arakela a pil vodu zo Siranušinho prameňa...

V detstve ma z nejakého dôvodu obzvlášť priťahovali

chrámy – také majestátne a plné akejsi tajuplnosti. V lete tam vládol príjemný chládok, v zime tam bolo teplo a útulne. Páčilo sa mi byť v nich sám len so svojou nekonečnou detskou fantáziou.

Spomínam si, že raz počas sparného letného dňa som v chráme tvrdo zaspal a keď som sa zobudil, zbadal som vedľa seba obrovského čiernohnedého hada. Mlčky som ho úpenlivo prosil, aby zmizol, keď sa zrazu na mňa chápavo pozrel a ticho, pokorne sa odplazil preč. Moja detská predstavivosť bola skrz-naskrz presýtená rozprávkami, mýtmi, a preto som si vtedy pomyslel, že to nebol obyčajný had, ale dlhoročný, dôveryhodný ochranca chrámu, ktorého do tejto funkcie menoval samotný Pán všetkých chrámov, prebývajúci vysoko na nebesiach. Aj teraz, keď píšem tieto riadky, neopúšťa ma myšlienka, že môj had strážil svoj chrám už dlhé storočia a bedlivo ho ochraňoval pred iránskymi šachmi a tureckými sultánmi; sovietskymi bezbožníkmi a voľnomyšlienkarskymi lídrami ľudového frontu až do konca 20. storočia. Nakoniec sa mu ho však nepodarilo obrániť. Na sklonku storočia sa začali šíriť neutíchajúce chýry o tom, že všetky ajliské chrámy (a nielen ajliské!) sú odsúdené na záhubu.

Dozvedel som sa o tom v Baku začiatkom leta roku 1997. V ten istý deň (10. júna) som poslal telegram prezidentovi Hejdarovi Alijevovi, v ktorom som ho úpenlivo prosil, aby nedopustil také barbarstvo.

Hejdar Alijev ma poznal ešte zo sovietskych čias, keď bol najprv predsedom KGB Azerbajdžanu, potom prvým tajomníkom ÚV Komunistickej strany Azerbajdžanu. Preňho som vždy bol spisovateľom „nepohodlným“, ale talentovaným. Spisovateľom, ktorého bolo možné a potrebné prevychovať. Dalo by sa povedať, že ma toleroval, dokonca sa ku mne správal s určitou úctou. Myslel si, že ma nemožno púšťať do

zahraničia, nechal ma však žiť svojím životom a písať.

Na môj telegram sám Hejdar Alijev neodpovedal. Cez svojich podriadených mi dal vedieť, že ma dobre chápe, ale veľmi ma prosí, aby som sa do takých záležitostí nikdy nemiešal. Vtedy som s konečnou platnosťou pochopil, že už nikomu sa nepodarí zachrániť posledné pozostatky historického Ajlisu, a zachovať ho, hoci len na papieri, nie je dané nikomu, okrem mňa.

Už vtedy som sa odhodlal, že začnem pracovať na knihe. Otáľal som dlho a úmyselne. Možno bola téma príliš ťažká, možno srdce tušilo všetky tie nadchádzajúce odriekania a útrapy, ktorým sa po publikácii knihy s takou očividne „netradičnou orientáciou“ nedá vyhnúť.

Kamenné sny som napísal v roku 2007, keď som mal už 70 rokov a keď sa mi zdalo, že môj čas tu sa už pomaly chýli ku koncu. Román uzrel svetlo sveta až o ďalších niekoľko rokov. Hneď, ako sa prvý raz naskytla možnosť uverejniť ho v moskovskom časopise.

Keď sa iba blížila moja päťdesiatka, postavil som si v Ajlise vlastný dom. Dlhé roky som tam trávil letné mesiace. V tom pomstychtivom roku 1997 som nemohol prísť do Ajlisu. Nechcel som na vlastné oči vidieť, ako úrady rúcajú hlavné mesto môjho srdca. Nechcel som sa stať svedkom toho obludného vandalizmu. O tri roky, keď som sa znovu ocitol v Ajlise, tam už nezostalo ani stopy po chrámoch, so zemou zrovnali dokonca aj arménske cintoríny, čo sa mi zdalo neskutočne kruté.

3

Som človek, ktorý má na svet svojský pohľad. To, že ajliské

chrámy slúžili niekoho náboženstvu, nebolo pre mňa vonkoncom dôležité. V svojom nešťastnom diele som sa nenadchýnal pôvodnými obyvateľmi Ajlisu preto, že boli arménskej národnosti. Nadchýnal som sa nimi z toho jednoduchého dôvodu, že vďaka ich viere v Boha, vďaka tomu, že stavali množstvo chrámov, dokázali vytvoriť vskutku čarovný svet, ktorý sa po ich nazýva Agulisom a po našom Ajlisom.

Muslimské obyvateľstvo mojej generácie už nepochybovalo o tom, že niekdajšia majestátnosť Ajlisu nenávratne zmizla. Po mnohých bývalých ajliských uliciach a domoch nám zostali len spomienky. Mohutné kamenné stavby, ktoré vybudovali, aby ochránili pozemky na brehu rieky pred zosuvmi pôdy a povodňami, sa začali neúprosne rozpadáť. Niekdajší zavlažovací systém, ktorý bol životodarnými cievami celého poľnohospodárstva, je dnes už takmer mimo prevádzky. Nedokázali sme náš Ajlis ochrániť pred prírodnou skazou a časom, v boji s ktorým je človek bezmocný. Keď sme pochopili, že to nie je v našich silách, obrátili sme pri hľadaní „riešenia otázky“ na starozákonnú filozofiu: nič pod Slnkom nie je večné, všetko dobré či zlé sa raz, skôr či neskôr, skončí.

Dôverne vám však môžem povedať, že v mojom dnešnom Ajlise nenájdete jediného dospelého človeka, ktorý by sa na súčasný Ajlis (**bez chrámov**) mohol pozeráť bez ľútosti a pálčivých výčitiek svedomia. Môžem sa zaprisahať, že ajliské chrámy nezburali pre radosť jeho terajším obyvateľom. Zničili ich bez toho, aby to chceli, bez toho, aby s tým súhlasili, akoby im napriek.

Je mi nesmierne ľúto mojich rodákov, ktorí sa teraz považujú za tichých svedkov Veľkého hriechu a obete fatálnych okolností, ktoré nemohli ovplyvniť. Som pevne presvedčený, že Ajlisania budú neustále žiť v strachu a očakávaní Božieho hnevu dovtedy, kým sa im v pamäti bude uchovávať spomien-

ka na nezmyselne zbúrané chrámy.

Je mi ľúto vojaka, ktorý bol prinútený dať protitankovú mínu pod základy tisícročných chrámov, ktoré považujú za dom Boží aj moslimovia, veriaci v svoj Korán a naplňajúci vôľu Proroka.

A ešte viac mi je ľúto, že tento vojak musí plniť takéto príkazy namiesto toho, aby sa priučal ťažkému vojenskému povolaniu. Nikdy v živote neuverím, že taký vojak s takým veliteľom bude môcť niekedy chrabro bojovať za svoju Vlasť.

Je mi ľúto mojej krajiny, štátna ideológia ktorej si nedokáže nájsť inú cestu ako propagandu slepej nenávisti.

Je mi ľúto aj samého seba. Za to, že žijem v krajine, kde sa láska k malej vlasti považuje za zločin.

4

Moji blízki mi neraz vyčítajú, že vo svojich knihách a pri svojich vystúpeniach príliš dramatizujem fakty súvisiace s ničením arménskych kultúrnych a náboženských pamiatok na území Azerbajdžanu. Hovoria, že aj oni predsa zničili veľa našich architektonických a kultúrnych objektov. Nesúhlasím s tým. Nijakovsky sa mi však nechce veriť tomu, že mohli, aj keby to veľmi chceli, zničiť niečo porovnateľné s Ajlisom.

Pretože som hlboko presvedčený o tom, že druhý Ajlis nikdy a nikde nebol.

To sú v krátkosti vyrozprávané dejiny Ajlisu, stáleho hlavného mesta môjho srdca.

Ak sa chcete dozvedieť viac o Ajlise a o mne, prečítajte si môj skromný román-rekviem Kamenné sny.

*Venujem pamäti mojich krajanov, ktorí po sebe
zanechali neoplakanú bolesť.*

PRVÁ KAPITOLA

*Záhadná smrť starej šatniarky,
smrteľne nebezpečný žart slávneho herca
a strielajúca partajná knižka*

Stav pacienta, ktorého práve priviezli na úrazové oddelenie jednej z veľkých bakuských nemocníc, bol veľmi vážny.

Pacienta v bezvedomí viezli na transportnom lôžku stredom sporo osvetlenej chodby, ktorá sa tiahla pozdĺž celého poschodia. Mierili do operačnej sály v druhom krídle budovy. Spreádzali ho dve ženy v bielych pláštoch a dvaja muži, tiež v bielom. Popri lôžku kráčal aj samotný chirurg – vychudnutý, sivovlasý, nevysoký muž, ktorý sa od svojich kolegov odlišoval zdržanlivosťou, panovačným výrazom na prísnej tvári a mimoriadne čistým pláštom.

Ak v tomto obvyklom výjave z nemocničného života bolo niečo príznačné, niečo, čo mohlo pôsobiť nemiestne, tak to bola tragikomická výzora a správania človeka, ktorý pacienta do nemocnice dopravil. Tento nevysoký, nervózny muž, ktorý mohol mať okolo päťdesiatpäť, šesťdesiat rokov, s drobnou tváričkou, ktorá akoby ani nepatrila k jeho okrúhlemu brušiku, pobežoval okolo doktora a stále opakoval jedno a to isté:

– Pán doktor, drahý pán doktor... zabili ho. Aký to človek, a oni ho za bieleho dňa zbili, zničili. Jerevanskí Azerbajdžanci to spravili, pán doktor, jerazovia. Zo päť, šesť chlapov, jerazov... Sukini synovia, títo utečenci, vôbec si nevážia ľudí, pán doktor. Ani herci pre nich nič neznamenajú, ani básnici, ani spisovatelia. Stačí, ak sa povie, že niekto je Armén, a je to. Hneď ho zhodia na zem a rozdupú ako divé zvery. Na kusy ho potrhajú, nikto sa nesmie čo i len priblížiť... Hovorím im: nebite ho, ten muž predsa nie je Armén, je to náš človek, syn nášho národa, jeho hrdosť a svedomie.

Myslíte, že ma vypočuli?! Ani mi nedovolili, aby som sa predstavil. Tak ma kopli do boku, že som tam na mieste div dušu nevypustil. Aha, tu ma kopli, pán doktor, do pravého boku. Doteraz ma to bolí...

Doktor nevelmi rozumel, o čom rozpráva človek, ktorý priviezol pacienta. Možno tomu ani nechcel rozumieť. A možno ani nepočul, čo bez prestávky húdol ten nervózny, smiešny muž, ktorý si uviazal na károvanú hnedú košeľu žltú kravatu. Dobrý pozorovateľ by si však všimol, že doktor sa z času na čas usmial popod fúzy. A to nie preto, že každé slovo, každé gesto človeka, ktorý dovezol pacienta, znamenalo novú komickú situáciu. Skôr to bolo preto, že plavovlasý muž ležiaci na lôžku bol vychudnutý a nápadne vysoký. Možno mu protikladný výzor týchto dvoch pripomenul najsmutnejšie stránky príbehu Dona Quijota a Sancha Panzu.

Keď podišli k dverám operačnej sály, postavil sa jeden z mužov v bielom plášti smiešnemu človeku so žltou kravatou do cesty.

– Nechajte ho, – povedal doktor. – Očividne má toho veľa na srdci. Nech sa vyrozpráva.

Operačná sála bola oveľa menšia ako chodba, napriek tomu však išlo o priestrannú miestnosť s vysokým stropom a obrovskými oknami. Operačný stôl stojaci uprostred pripomínal plachtou prikryté lôžko, na ktorom viezli pacienta. Dvaja muži v bielych plášťoch, ktorí viezli lôžko s pacientom, teraz pacienta nadvihli, preložili ho na tento stôl, a keď si pohľadom od doktora vypýtali dovoľenie, mlčky opustili sálu.

– Peroxid! – zavelil chirurg sestram a vyhrnul si rukávy. – Doneste ho, očistite mu tvár. – Pozrel sa na pacienta zaliateho krvou, ticho zanadával, obrátil sa na jeho spoločníka a spýtal sa: – Kto mu to urobil?

– Predsa som vám to, pán doktor, povedal: jerazovia. Pre-